

VARA KOMMUN

Riktlinjer för biståndshandläggning enligt socialtjänstlagen

Biståndsenheten

Antagen av SN § 98, 2017

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Dokumentation	1
3. Utredning	2
3.1 Rätten till bistånd	2
3.2 Biståndets karaktär, utformning och ny bedömning	3
3.3 Äldres och funktionshindrades rätt att flytta	4
3.4 Tillfällig vistelse i annan kommun	4
3.5 Överflyttning av ärende	4
4. Biståndshandläggning – centrala paragrafer	4
5. Kvalitetsbegrepp	8
5.1 Helhetssyn	8
5.2 Normalisering	8
5.3 Kontinuitet	8
5.4 Flexibilitet	8
5.5 Självbestämmande och integritet	9
5.6 Trygghet	9
6. Synsätt	9
7. Insatser enligt SoL 4 kap 1 §	10
7.1 Hemtjänst i ordinärt boende	10
7.2 Hemtjänstinsatser i särskilt boende	12
7.3 Korttidsboende	13
7.4 Växelboende	13
7.5 Dagverksamhet	13
7.6 Ledsagning	14
7.7 Personer som vårdar eller stödjer närstående	14
7.8 Trygghetslarm	15
8. Särskilt boende	15
8.1 Vad är en särskild boendeform?	15
8.2 Lagen och dess intentioner	16
8.3 Särskilt boende i Vara kommun	16
8.4 Ärendegång	17
8.5 Bifall till ansökan om särskilt boende	17
8.6 Parbogaranti/medboende	17
9. Övrigt	18

1. Inledning

Syftet med föreliggande riktlinjer är att de ska vara vägledande för biståndshandläggarna i beslutsfattandet och främja en likartad biståndsbedömning i hela kommunen. För resultatenhetscheferna syftar riktlinjerna till att vara ett stöd vid verkställighet av beslut.

Föreliggande riktlinjer innehåller det som av socialnämnden i Vara kommun bedöms såsom skälig levnadsnivå, se Socialtjänstlagen 2001:453 (SoL) 4 kap.1 §.

Kommunala regler eller riktlinjer får dock aldrig inskränka den enskildes rätt till bistånd enligt SoL

Enligt Socialstyrelsen ska biståndshandläggaren informera den enskilde om dennes rätt att begära bistånd om ansökan går utanför kommunens generella riktlinjer. Riktlinjerna förändras och uppdateras när så påkallas av t. ex. förändringar i gällande lagstiftning eller politiska intentioner.

Biståndshandläggaren beslutar enligt socialnämndens delegeringsordning (SN § 9, 2010-01-27). Socialnämndens arbetsutskott fattar beslut när:

- Ansökan kommer om en insats som saknas i dessa riktlinjer
- Beslut är förknippat med extra ordinära kostnader
- Beslut är av principiell karaktär

Ansökan skall göras av den enskilde själv eller av behörig företrädare, god man eller förvaltare. Anhöriga är inte med automatik den enskildes företrädare. Kommunen använder blankett för ansökan med syftet att stärka den enskildes rättssäkerhet. Enligt lag kan dock en ansökan vara såväl muntlig som skriftlig.

SoL omfattar personer i samtliga åldersgrupper. Enligt SoL har kommunen det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver.

2. Dokumentation

All handläggning av ärenden som rör enskild samt genomförande av beslut om stödinsatser, vård och behandling ska, enligt 11 kap 5 § SoL, dokumenteras.

Dokumentationsskyldighet gäller all kommunal verksamhet enligt SoL och vissa anslutande lagar. Skyldigheten fullgörs genom dokumentation av utredningar och beslut samt genom löpande anteckningar om beslutens verkställighet. Dokumentationen ska utvisa beslut och åtgärder som vidtas i ärendet samt faktiska omständigheter och händelser av betydelse.

Ett huvudändamål för dokumentationen är att tillgodose kraven på den enskildes rättssäkerhet samt följa upp och utvärdera insatserna. Inspektionen för vård och omsorg (IVO) har i sin tillsyns- och uppföljningsskyldighet behov av att handläggningen är väl dokumenterad. Samma sak gäller kravet på att verksamheten ska vara av god kvalitet och följa kvalitetssäkringskrav. Ytterligare användningsområden är nationell statistik och forskning

I prop.2005/06:115 står att *”Regeringen vill i detta sammanhang understryka att det alltid är den beslutande nämnden som har ansvaret för att den enskilde verkligen får det bistånd som har beviljats, oavsett vem – den beslutande nämnden själv, en annan nämnd eller en enskild verksamhet – som verkställer det beslutade biståndet. Med detta ansvar följer självklart en skyldighet att dokumentera att beslutet har verkställts samt att följa upp det beviljade biståndet.”*

I 6 § anges att dokumentationen ska utformas med respekt för den enskildes integritet samt vara objektiv och saklig. Den enskilde bör hållas underrättad om journalanteckningar som förs om honom.

Handlägningsförfarandet följer bestämmelser i Förvaltningslagen Fvl (1986:223).

3. Utredning

Enligt SoL 11 kap. 1 § ska socialnämnden *”utan dröjsmål inleda utredning om vad som genom ansökan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden”*.

Mot bakgrund av den enskildes ansökan, för att kunna göra en bedömning och fatta ett beslut behöver biståndshandläggaren i sitt utredningsarbete viss information om sökanden. Handläggningens alla delar har den enskilde och dennes behov som utgångspunkt. Syftet med utredningen är att få fram ett beslutsunderlag som gör det möjligt att bevilja eller avslå en ansökan. Det är omständigheterna i det enskilda ärendet som avgör utredningens omfattning. Allmänt ska en utredning speglas av allsidighet, diskretion samt största möjliga skyndsamhet.

Utredningen dokumenteras i socialtjänstens datasystem för dokumentation.

Utredningsmodellen Individens behov i centrum (IBIC) med bedömningsinstrumentet Behov av stöd (BAS) ska användas.

3.1 Rätten till bistånd

Rätten till bistånd slås fast i SoL 4 kap. 1 § (2016:654): *”Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt.”* *”Vid prövning av behovet av bistånd för livsföringen i övrigt får hänsyn inte tas till den enskildes ekonomiska förhållanden om rätten att ta ut avgifter för biståndet regleras i 8 kap. Den enskilde skall genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet skall utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv.”*

Bistånd enligt SoL kan beviljas om:

- Den enskilde ansöker om bistånd eller samtycker till utredning
- Biståndshandläggaren genom sin utredning finner behovet styrkt
- Den enskilde ej själv kan tillgodose sitt behov eller få det tillgodosett på annat sätt

Ett bistånd jämlikt 4 kap. 1 § kan antingen sökas av den enskilde eller erbjudas den enskilde.

Rätten till bistånd saknar begränsning till särskilt angivna orsaker eller situationer utan gäller alla typer av insatser som den enskilde behöver för sin försörjning, sin livsföring i övrigt och för att uppnå skälig levnadsnivå. Detta gäller oavsett vilken grupp den enskilde tillhör, se SoL 5 kap.

Begreppet livsföring i övrigt sammanfattar flera olika behov av stöd och hjälp: service, behandling, vård och omsorg. Behoven kan tillgodoses genom insatser som kan variera utifrån individuella förhållanden.

3.2 Biståndets karaktär, utformning och ny bedömning

När utredning är avslutad ska ställning tas till biståndets karaktär och utformning.

I 3 kap. 6 § anges att socialnämnden genom hemtjänst, dagverksamhet eller annan liknande social tjänst bör underlätta för den enskilde att bo kvar hemma och ha kontakt med andra.

De vanligaste formerna av bistånd som ges är:

- Särskilt boende
- Korttidsboende
- Växelboende
- Dagverksamhet
- Hemtjänst
- Trygghetslarm
- Ledsagning
- Kontaktperson
- Avlösning av närstående

Beslut om korttidsboende är alltid tidsbegränsat samt beslut där insatsbehovet bedöms vara av kortvarig natur t. ex. vid, av legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal, utfärdat egenvårdsintyg. För övriga beslut om insatser finns ingen fastställd tidsbegränsning.

Den enskildes behov av bistånd är föränderligt. Det är viktigt att uppföljningen av beslutade insatser sker systematiskt och att den bygger både på samtal med den enskilde och uppgifter från den som svarar för genomförandet av nämndens beslut om insats. Den standardiserade bedömningsmetoden IBIC spelar i detta sammanhang en viktig roll, eftersom förutsättningar skapas för systematisk uppföljning och möjligheten att sammanställa resultat av olika insatser underlättas.

- För brukare i ordinärt boende som haft beslut om hemtjänst 1 år och som vid omprövning har kvarstående behov, kan beslut fattas för nästkommande 2-årsperiod. Uppföljning görs årligen.
- För brukare i ordinärt boende som har omfattande insatsbehov (med omfattande insatsbehov avses 80-90 timmar per månad) och som vid omprövning efter 1 år har oförändrat eller mer omfattande behov, kan ett tillsvidarebeslut fattas. Uppföljning ska dock göras årligen.

När ett beslut är fattat utifrån den enskildes ansökan skickas utredning och beslut till den sökande med undantag av de med betydande kognitiv svikt som inte har god man eller förvaltare. Vid avslagsbeslut skickas alltid med en besvärshänvisning.

3.3 Äldres och funktionshindrades rätt att flytta

I SoL 2a kap. 8 § regleras äldres och funktionshindrades rätt att flytta. ”*En person som önskar flytta till en annan kommun, får ansöka om insatser i den kommunen om han eller hon*

1. *Till följd av hög ålder, funktionsnedsättning eller allvarlig sjukdom har ett varaktigt behov av omfattande vård- eller omsorgsinsatser och därför inte kan bosätta sig i den andra kommunen utan att de insatser som han eller hon behöver lämnas, eller*
2. *På grund av våld eller andra övergrepp behöver flytta till en annan kommun men inte kan göra det utan att de insatser som han eller hon behöver lämnas (2011:328)”.*

3.4 Tillfällig vistelse i annan kommun

När det gäller tillfällig vistelse i annan kommun upp till sex månader, t ex personer som under semestervistelse har behov av insatser från socialtjänsten. Vistelsekommunen har då skyldighet att på begäran av bosättningskommunen bistå med utredning och verkställighet.

Bosättningskommunen ska ersätta vistelsekommunen för sådan tillfällig verksamhet. Ersättningen ska betalas enligt den ersättningsnivå som bosättningskommunen tillämpar för motsvarande insatser. Det vill säga det timpris som tas ut för enstaka hemtjänsttimmar. För summa per timme se dokumentet Tillämpningsföreskrifter, avgifter i äldre- och handikappomsorgen.

3.5 Överflyttning av ärende

I SoL 2a kap. 10 § regleras överflyttning av ärende. ”*Ett ärende som avser vård eller någon annan åtgärd i fråga om en enskild person kan flyttas över till en annan kommun.*

En kommun som anser att ett ärende ska flyttas över ska begära det hos den andra kommunen. Ärendet ska då flyttas över om den som berörs av ärendet har starkast anknytning till den andra kommunen och det med hänsyn till den enskildes önskemål, hjälpbehovets varaktighet och omständigheter i övrigt framstår som lämpligt.

En begäran enligt andra stycket ska vara skriftligen. Den andra kommunen ska skriftligen och utan dröjsmål meddela sin inställning. Lag (2011:328)

4. Biståndshandläggning – centrala paragrafer

Socialtjänstens mål anges i SoL 1 kap. 1 §: ”*Sambällets socialtjänst skall på demokratins och solidaritetens grund främja människors*

- *ekonomiska och sociala trygghet*
- *jämlikhet i levnadsvillkor*
- *aktiva deltagande i samhällslivet*

Socialtjänsten skall under hänsynstagande till människans ansvar för sin och andras sociala situation inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupperns egna resurser.

Verksamheten skall bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet.

Kommunens yttersta ansvar regleras i 2 kap. 2 §:

”Kommunen har det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. Detta ansvar innebär ingen inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän.

Individuell plan, 2 kap 7 §

”När den enskilde har behov av insatser både från socialtjänsten och från hälso- och sjukvården ska kommunen tillsammans med landstinget upprätta en individuell plan.”

Socialnämndens uppgifter regleras i 3 kap. 1 §:

”Till socialnämndens uppgifter hör att

- *göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen,*
- *medverka i samhällsplanering och i samarbete med andra samhällsorgan, organisationer, föreningar och enskilda främja goda miljöer i kommunen,*
- *informera om socialtjänsten i kommunen*
- *genom uppsökande verksamhet och på annat sätt främja förutsättningarna för goda levnadsförhållanden,*
- *svara för omsorg och service, upplysningar, råd, stöd och vård, ekonomisk hjälp och annat bistånd till familjer och enskilda som behöver det.”*

Om kvalitet sägs i 3 kap. 3 §:

”Insatser inom socialtjänsten skall vara av god kvalitet. För utförandet av uppgifter inom socialtjänsten skall det finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet. Kvaliteten i verksamheten skall systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras.” (2009:596).

God kvalitet inom socialnämndens verksamheter innebär att både vid behovsbedömning och i dagligt arbete uppmärksamma behov av insatser som kan underlätta den dagliga livsföringen.

Den enskilde ska också ges inflytande över hur insatserna utformas. Det innebär att kommunen så långt som möjligt ska ta hänsyn till den enskildes självbestämmande, integritet och behov av trygghet när insatserna planeras.

En viktig kvalitetsaspekt är också att inbegripa närstående i vårdplaneringen och erbjuda dem stöd i omvårdnaden. Kvaliteten är beroende av en god samverkan med andra verksamheter.

En av de viktigaste förutsättningarna för god kvalitet är tillgången till personal med lämplig utbildning och kompetens samt ett tydligt och engagerat ledarskap.

Av 3 kap. 6 § framgår att socialnämnden bör underlätta för en person att bo kvar hemma.

”Socialnämnden bör genom hemtjänst, dagverksamheter eller annan liknande social tjänst underlätta för den enskilde att bo hemma och att ha kontakt med andra.

Nämnden bör även i övrigt tillhandahålla sociala tjänster genom rådgivningsbyråer, socialcentraler och liknande, social jour eller annan därmed jämförlig verksamhet.

6b) *Nämnden får utse en särskild person (kontaktperson) eller en familj med uppgift att hjälpa den enskilde och hans eller hennes närmaste i personliga angelägenheter, om den enskilde begär eller samtycker till det.”*

Rätten till bistånd slås fast i 4 kap. 1 §, se avsnitt 3.1.

Bestämmelser för särskilda grupper, äldre människor, SoL 5 kap 4,5,6 §§

4 § *”Socialtjänstens omsorg om äldre ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande (värdegrund).*

Socialnämnden ska verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra. (2010:427)

5 § *”Socialnämnden ska verka för att äldre människor får goda bostäder och ska ge dem som behöver det stöd och hjälp i hemmet och annan lättåtkomlig service.*

Kommunen ska inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd.

Den äldre personen ska, så lång det är möjligt, kunna välja när och hur stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service ska ges.” (2010:427)

6 § *”Socialnämnden ska göra sig väl förtrogen med levnadsförhållanden i kommunen för äldre människor samt i sin uppsökande verksamhet upplysa om socialtjänstens verksamhet på detta område.*

Kommunen ska planera sina insatser för äldre. I planeringen ska kommunen samverka med landstinget samt andra samhällsorgan och organisationer.

Kommunen ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli eller samiska där detta behövs i omvårdnaden om äldre människor. ”. (2009:726).

Lagens uttryckta värdegrund med den äldres självbestämmande avseende insatser genomförande, ökar kraven vid upprättandet av genomförandeplanen.

Bestämmelser för särskilda grupper, människor med funktionshinder, SoL 5 kap 7, 8, 8 a §§

7 § *”Socialnämnden skall verka för att människor om av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra.*

Socialnämnden skall medverka till att den enskilde får en meningsfull sysselsättning och får bo på ett sätt som är anpassat efter hans eller hennes behov av särskilt stöd. Kommunen skall inrätta bostäder med särskild service för dem som till följd av sådana svårigheter som anses i första stycket behöver ett sådant boende.”

8 § *”Socialnämnden skall göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen för människor med fysiska och psykiska funktionshinder samt i sin uppsökande verksamhet upplysa om socialtjänstens verksamhet på dessa områden. Kommunen skall planera sina insatser för människor med fysiska och psykiska funktionshinder. I planeringen skall kommunen samverka med landstinget samt andra samhällsorgan och organisationer.*

8 a § ”Kommunen ska ingå en överenskommelse med landstinget om ett samarbete i fråga om personer med psykisk funktionsnedsättning. Om det är möjligt bör organisationer som företräder dessa personer eller deras närstående ges möjlighet att lämna synpunkter på innehållet i överenskommelsen. Lag (2009:981).”

Lagen visar på att människor i största möjliga utsträckning ska ges möjlighet att leva ett självständigt liv i sitt ordinära boende. Det kan också handla om ett anpassat boende.

Kommunen har ansvar för att särskilda boendeformer finns i den omfattning som behövs.

Människors omsorgs- och omvårdnadsbehov blir ibland så omfattande att de för sin omvårdnad och för att känna trygghet och gemenskap behöver särskilt boende. Detta kan innebära att behov av särskilt boende kan aktualiseras av biståndshandläggaren vid mycket omfattande omsorgsinsatser.

Personer som vårdar eller stödjer närstående, 5 kap. 10§

”Socialnämnden ska erbjuda stöd för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående som har funktionshinder.” (2009:549).

I Vara kommun finns möjlighet till anhörig/närståendeanställning under förutsättning att den som vårdar:

- är i arbetsför ålder
- bor i hemtjänsttagarens hushåll
- av resultatenhetschefen bedöms som lämplig för uppgiften. Det är resultatenhetschefen som beslutar om anställning.

Den som uteslutande får sina behov tillgodosedda av anhörig/närstående och som anställs av kommunen är befriad från avgift.

Utförs hemtjänstinsatser både av anställd anhörig/närståendevårdare och kommunens hemtjänst erläggs avgift enligt gällande taxa.

En anhörigkonsulent finns för råd och stöd till anhörig/närståendevårdare.

Det finns också trygghetsplatser för att anhörig/närståendevårdare ska kunna få snabb avlastning dygnet runt, utan föregående biståndsbeslut.

När det gäller handläggning och dokumentation av ärenden finns bestämmelser i 11 kap. Se avsnitt 2.

I SoL kapitel 12 finns bestämmelser om behandling av uppgifter.

Tillsynen inom socialtjänsten görs av IVO, SoL 13 kap.

SoL 14 kap. § Anmälan om och avhjälpande av missförhållanden mm

2§ ”Var och en som fullgör uppgifter inom socialtjänsten eller vid statens institutionsstyrelse ska medverka till att den verksamhet som bedrivs och de insatser som genomförs är av god kvalitet”

3) ”Den som fullgör uppgifter inom socialtjänsten eller vid Statens institutionsstyrelse ska genast rapportera om han eller hon uppmärksammar eller får kännedom om ett missförhållande eller en påtaglig risk för missförhållande, som rör den som får, eller kan komma i fråga för, insatser inom verksamheten.

Rapporteringskyldigheten fullgörs

1. *i Yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet till den som bedriver verksamheten,*
2. *i verksamhet vid Statens institutionsstyrelse till ledningen, och*
3. *i övrigt till berörd socialnämnd.”*

Inlämnade rapporter ska dokumenteras och utredas. Enligt 7§ ska allvarligt missförhållande eller påtaglig risk för allvarligt missförhållande anmälas till Inspektionen för vård och omsorg (IVO).

SoL 16 kap. innehåller särskilda bestämmelser om bl.a rapportering av icke verkställda beslut och särskilda avgifter.

5. Kvalitetsbegrepp

Socialtjänstlagstiftningen bygger till stora delar på begreppen helhetssyn, normalisering, kontinuitet och flexibilitet. Innebörden i begreppen kan variera beroende på vilken målgrupp som avses.

5.1 Helhetssyn

Helhetssynen ska prägla alla insatser inom socialtjänsten. Tillämpningen av helhetssyn förutsätter att man försöker förstå hur den enskildes svårigheter sammanhänger med hans omgivning och händelser tidigare i livet.

5.2 Normalisering

Normalisering innebär att den enskilde ska stödjas i att kunna vara som andra och ha det som andra, vilket också betyder rätten att få vara sig själv. Den som har stödinsatser ska inte behöva känna sig utpekad eller särbehandlad.

Begreppet normalisering innebär också att den enskilde ska bo kvar i sitt eget hem (kvarboendeprincipen) och fungera självständigt så långt möjligt.

5.3 Kontinuitet

Detta begrepp kan tolkas ur flera aspekter:

- personkontinuitet, att så få människor som möjligt är inkopplade runt den enskild
- insatskontinuitet, att omsorgen som den enskilde har beviljats i möjligaste mån utformas utifrån den enskildes självbestämmande och utförs på samma sätt oavsett av vem
- tidskontinuitet, att insatserna ges på överenskommen tidpunkt

5.4 Flexibilitet

Flexibilitet avser att man anpassar insatserna till den enskildes förutsättningar och behov.

5.5 Självbestämmande och integritet

All verksamhet inom socialtjänsten ska bygga på respekt för människors självbestämmande och integritet.

Den enskilde ska, så långt det är möjligt, kunna välja när och hur insatser och annan lättåtkomlig service ska ges. Enligt SoL ska omsorgen om äldre inriktas på att den enskilde får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande (värdegrund).

5.6 Trygghet

Innebörden i begreppet trygghet varierar för olika människor. För den som är beroende av hjälp av andra är det viktigt att få det stöd och den hjälp som behövs i den dagliga livsföringen. Den enskildes egna resurser ska stärkas så att han/hon kan leva ett så självständigt liv som möjligt.

6. Synsätt

Det som förmår människor att upprätthålla livskvalitet i vardagslivet trots påfrestningar är det som kallas ”Stark känsla av sammanhang” (KASAM¹). Tre komponenter ingår i begreppet:

- meningsfullhet,
- begriplighet,
- hanterbarhet.

Enligt SoL ska biståndet utformas så att det stärker den enskildes resurser att leva ett självständigt vardagsliv trots, många gånger stora svårigheter. De insatser som biståndet innefattar ska alltså, i möjligaste mån, stärka känslan av sammanhang (KASAM).

Det är normalt att bo kvar i sitt ordinära boende (kvarboendeprincipen). I hemmet ska insatser ges med målet att den enskilde upplever vardagslivet som meningsfullt. Det handlar om att ha ett medvetet förhållningssätt, att inte gå in och ta över moment som den enskilde klarar på egen hand.

Ett sådant förhållningssätt stärker och bibehåller den egna förmågan samt bidrar till känslan av sammanhang.

Synsättet att det går fortare om någon annan tar över uppgifter som den enskilde egentligen kan klara själv måste ge vika. Inriktningen måste istället vara att den enskilde så långt som möjligt gör det han/hon kan klara av. Detta är en fråga om inställning till andra människors självkänsla och uttryck för en människosyn. Verksamheten skall aktivera i stället för att passivisera. Se SoL:s och socialnämndens värdegrund.

Av största vikt är att det ovan beskrivna synsätt genomsyrar hela socialtjänstens verksamhet.

¹ A Antonovsky

7. Insatser enligt SoL 4 kap 1 §

Hemtjänst är ett mångfacetterat begrepp:

”Till hemtjänstens uppgifter hör både insatser av servicekaraktär och personlig omvårdnad. Den praktiska hjälpen ges t.ex. som städning, tvätt, inköp, post- och bankärenden, matlagning och matdistribution.

Den personliga omvårdnaden ska tillgodose fysiska, psykiska och sociala behov såsom måltider, hjälp med hygien, förflyttning, insatser för att bryta isolering och för att den enskilde ska känna trygghet och säkerhet i det egna hemmet.” (Socialtjänstlagen en vägledning, SKL, 2005).

Bistånd ska utformas i nära samarbete med den enskilde, det handlar om att skapa livsstrategier så att vardagsverkligheten kan hanteras. Hur och när insatser verkställs ska framgå av en genomförandeplan. Den enskilde kan ansöka om hemtjänst i såväl ordinärt boende som i särskilt boende. Hemtjänstinsatser för personlig omsorg/allmän omvårdnad kan beviljas dygnet runt.

7.1 Hemtjänst i ordinärt boende

- **Hjälp i samband med toalettbesök.** Tillsyn och byte av inkontinenshjälpmedel beviljas som bistånd. Vid behov ingår städning relaterat till inkontinens.
- **Personlig hygien.** Kan beviljas dagligen.
- **Dusch och/eller hårvård.** Kan beviljas högst en gång per dag.
- **På- och avklädning.** Kan beviljas morgon och kväll.
- **Bäddning inklusive renbäddning.** Utförs i samband med morgonarbetet.
- **Tillsyn.** Beviljas vid behov, dag som natt. Vid tillsynsbesöket utförs inga andra insatser. Tillsynen kan genomföras dels via personliga besök och dels genom telefonsamtal eller andra tekniska lösningar.
- **Tillredning av middagsmål.** Kan beviljas om insatsen syftar till rehabilitering, habilitering
- **Matdistribution.** Kan beviljas vad gäller middagsmålet. Om den enskilde kan ta sig till matsalen i något särskilt boende ska så ske i första hand.
- **Måltidsstöd.** Kan beviljas för dagens alla måltider, inklusive mellanmål. Laga frukost/kvällsmat, värma mat, duka fram, dela mat, eventuellt sitta med vid måltid alternativt mata, diska.
- **Förflyttning.** Förflyttning inom bostad samt mellan bostad och matsal kan beviljas oavsett ordinärt eller särskilt boende, inom en radie av c:a 100 meter.
- **Social samvaro.** Kan beviljas en gång per vecka. Individuellt anpassad aktivitet såsom samtal, tidningsläsning eller promenad. Social samvaro kan också beviljas i form av dagverksamhet.

- **Städning.** Kan beviljas för två rum och kök, en hall och en toalett, en gång var tredje vecka. Vid skilda sovrum städas båda. Städning av ett rum kan bytas ut mot städning i ett annat rum.

Städning av biyta såsom tvättstuga och trappor beviljas endast i undantagsfall. Städning i skåp, lådor, garderober och avfrostning av frys beviljas endast i undantagsfall, max två gånger per år.

Föreligger särskilda skäl exempelvis allergi eller stark synnedsättning kan städning beviljas oftare, efter läkarutlåtande.

Vid städning vädras mindre mattor och golv tvättas. Har den enskilde behov av bistånd för damning kan detta beviljas. Mattpiskning beviljas ej, endast dammsugning.

Rum som används av anhörig städas ej, undantaget minderåriga barn.

Den enskilde ska tillhandahålla städmaterial så att beviljade insatser kan utföras.

Följande utrustning ska finnas: Dammsugare, dammtrasa, golvmopp/skurborste med skaft, hink, skurtrasa och rengöringsmedel.

- **Lättstäd.** Avtorkning av golv i kök och toalett, kan beviljas i undantagsfall vid exempelvis stark synnedsättning eller vid fysisk funktionsnedsättning.
- **Fönsterputs.** Kan beviljas motsvarande två rum och kök i ordinärt boende, max två gånger per år. Verkställande chef beslutar vem som ska utföra insatsen.
- **Inköp.** I insatsen ingår köp av dagligvaror och varor från apotek. Inköpen görs i den för hemtjänsten lämpligaste affären, en gång per vecka. Av beslutet ska motivet till insatsen klart framgå om den enskilde själv följer med till affären.
- **Ärenden.** Inköp av kläder, textilier mm. Kan bevilja en gång per månad.
- **Post- och bankärenden.** Kommunens policy är att anhöriga/närstående eller god man sköter dessa uppgifter.
- **Tvätt och klädvård.** Beviljas en gång per vecka, annan frekvens kan förekomma beroende på behov. Vid behov utförs smärre lagning av kläder t ex i sömnad av knapp. Fungerande tvättmaskin och tvättmedel erfordras.

Handtvätt och mangling utförs ej. Endast gångkläder stryks. Om det, för att vinna tid, är bättre att tvätta vid en närliggande hemtjänstlokal, skall detta göras. Del av insatsen, såsom hängning av tvätt, kan beviljas.

- **Trygghetslarm.** Är en insats som syftar till att öka tryggheten och säkerheten för den enskilde samt förebygga behovet av flyttning till ett särskilt boende.
Trygghetslarm kan beviljas som bistånd för personer som är i behov av larm för att kunna känna trygghet i det ordinära boendet. Sammanboende par ansöker om och kan bevilja var sitt larm.

- **Avlösning i hemmet** kan beviljas som enstaka insats eller regelbundet återkommande avlösning.
- **Egenvård.** En hälso- och sjukvårdsåtgärd som legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal bedömt att en patient själv kan utföra. Egenvård är inte hälso- och sjukvård enligt hälso- och sjukvårdslagen. Förutsatt att legitimerad personal har utfärdat ett egenvårdsintyg kan insatsen egenvård beviljas enligt SoL.
- Övrigt såsom: Undanröjning, vattna blommor, sköta sällskapsdjur, ta ut sopor, ta in post, posta brev eller lämna tips, kan beviljas som enskilda insatser men kan även ingå i annan insats.
- Vid beslut utöver dessa riktlinjer ska särskilda skäl åberopas som grund för beslut och klart framgå av utredningen.

7.2 Hemtjänstinsatser i särskilt boende

- Särbo **Städning.** En gång var tredje vecka. Städning av skåp, lådor och garderober och avfrostning av frys kan ingå i insatsen, max två gånger per år. Föreligger särskilda skäl exempelvis stark synnedsättning eller allergi kan städning beviljas oftare, efter läkarutlåtande.
- Särbo **Fönsterputs.** Resultatenhetschefen bedömer behovet av fönsterputs och beslutar om vem som ska utföra detta.
- **Slutstädning.** Ingår vid flyttning ifrån ett särskilt boende till ett annat.

Slutstädning ombesörjs i andra fall av anhöriga/närstående. När anhöriga/närstående saknas eller inte har möjlighet, kan personal i boendet utföra slutstädningen. Timavgift tas då ut enligt taxa för tillfällig hemtjänst.
- Särbo **Tvätt och klädvård.** Vid behov utförs smärre lagning av kläder t ex i sömnad av knapp. Handtvätt och mangling utföres ej. Endast gångkläder stryks.
- Särbo **Mat/matning.** Hjälper vid dagens alla måltider.
- Särbo **Morgonhjälp.** Hjälper med det som behövs för att komma i ordning inför dagen. Inklusiv bäddning.
- Särbo **Kvällshjälp.** Hjälper med det som behövs för att komma i ordning inför natten.
- Särbo **Dusch och/eller hårvård max 1 gång per dag.**
- Särbo **Inkontinens.** Hjälper i samband med toalettbesök. Tillsyn och byte av inkontinenshjälpmedel. Vid behov ingår städning av toalett.

- Särbo **Social tid**. Individuellt anpassad aktivitet såsom social samvaro/samtal, tidningsläsning promenad eller inköp.
- Särbo **Ledsagning**
- **Skötsel av katt i särskilt boende**. Kan beviljas för mat av katt och skötsel av kattlåda, under förutsättning att:
 - Brukaren själv kan delta i skötsel av katten alternativt handleda personalen i skötsel av katten
 - Katten är tam, ej aggressiv och rumsren.

7.3 Korttidsboende

Kan beviljas som bistånd för personer som är i behov av detta. Orsak kan vara avlastning/avlösning av närståendevårdare, rehabilitering eller vård i livets slut. I enstaka fall i väntan på ett särskilt boende.

Den som har fått bifall till ansökan om särskilt boende och bedöms ha behov av vistelse på korttidsboende i väntan på verkställighet, kan få beslut om korttidsvistelse med max en månad i taget.

I det fall den enskilde har ansökt om särskilt boende, vistas på korttidsboende, får ansökan beviljad och erbjuds en plats i särskilt boende kommer biståndet i form av korttidsboende att avslutas med det datum inflyttning kan ske.

Väljer den enskilde att inte flytta in på den boendeplats som erbjudits upphör vistelsen på korttidsboendet och behoven kommer att tillgodoses med hemtjänst i den ordinarie bostaden.

Beslut om korttidsboende ska vara tidsbegränsat till max fyra veckor. Beslutet skickas till resultatenhetschef för korttidsboende för verkställighet.

Helgdag samt kväll och natt kan, sjuksköterska initiera vistelse på korttidsboende om synnerliga sociala skäl föreligger och vistelse på trygghetsplats är utesluten. Biståndshandläggaren kontaktas nästkommande vardag då utredning och bedömning av fortsatt vistelse genomförs.

7.4 Växelboende

Regelbundet återkommande och tidsbegränsad vistelse på korttidsenhet. Beslutet tidsbegränsas till max 1 år med uppföljning minst var 6:e månad. Insatsen bör beviljas i intervall om en vecka av fyra alternativt två veckor av fyra.

Orsak kan vara avlastning/avlösning av närstående.

Beslut om växelvård skickas till verkställande resultatenhetschef som avgör vilken enhet som ska verkställa beslutet.

7.5 Dagverksamhet

Dagverksamhet är en möjlighet att kunna delta i planerade aktiviteter för gemenskap, social samvaro, stimulans, aktivering, träning och rehabilitering. Vistelse i dagverksamhet kan även vara en form av avlösning för närstående.

Dagverksamhet är ett led i att kunna bo kvar i det ordinära boendet under längre tid än vad som annars skulle vara möjligt.

Det finns en dagverksamhet med specifik inriktning för personer med demenssjukdom.

Vistelse i dagverksamhet, beroende på den enskildes behov, beviljas en till fem dagar per vecka.

Insatsen är till för personer i ordinärt boende.

Beslut om dagverksamhet tidsbegränsas till max ett år med uppföljning var sjätte månad.

Beslut om dagverksamhet skickas till verkställande resultatenhetschef som avgör vilken enhet som ska verkställa beslutet. I undantagsfall, när särskilda skäl föreligger, kan den enskilde beviljas dusch i samband med vistelse i dagverksamhet.

7.6 Ledsagning

Ledsagning är en insats som kan bli aktuell när den enskilde behöver hjälp till och från, i undantagsfall under, besök på exempelvis sjukhus, vårdcentral, tandläkare eller optiker. Ledsagning kan även bli aktuell när en person klarar att resa själv med färdtjänst/riksfärdtjänst men är i behov av hjälp för att klara sig vid resmålet.

Det finns även andra situationer där ledsagning kan vara nödvändig för att den enskilde ska kunna ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra (SoL 5 kap 4, 7 § §).

Individuell bedömning av vad som är skälig levnadsnivå för den enskilde ska alltid göras.

Den som är beviljad ledsagning ska senast 10 arbetsdagar innan önskad verkställighet meddela berörd resultatenhetschef.

Kommunens policy är att i första hand tillfråga närstående för ledsagning.

7.7 Personer som vårdar eller stödjer närstående

Stödet till närståendevårdare syftar till att avlasta, få tid för återhämtning och rekreation. Former för närståendestöd kan vara avlösning i hemmet, vistelse i dagverksamhet, korttidsplats och växelvård, se avsnitt 4-7. Dessa insatser är biståndsbedömda och ansöks om hos biståndshandläggare. Dessutom finns trygghetsplatser att erhålla utan krav på behovsbedömning och biståndsbeslut. En serviceinsats i sammanhanget är möjligheten att hyra ett trygghetslarm.

Avlösning i hemmet

Den enskilde och närståendevårdaren ska vara trygga i förvissningen att de omsorgsinsatser som närståendevårdare skulle ha utfört i hemmet också kommer att utföras via avlösningen. Parallellt med omsorgsinsatserna syftar också avlösningen till att ge den enskilde social stimulans.

Vem kan få avlösning?

Insatsen avlösning kan beviljas för den som är beviljad hemtjänst i ordinärt boende och har behov av avlösning.

I varje enskilt fall gör biståndshandläggarna en individuell prövning och fattar efter utredning beslut om avlösningen i antal timmar per månad.

Avlösningen utförs alltid av omsorgspersonal. Berörd resultatenhetschef ansvarar för verkställigheten av biståndshandläggarens beslut om avlösning i samråd med den enskilde och närståendevårdaren.

Den som är beviljad insatsen avlösning i hemmet ska senast 10 arbetsdagar innan önskad verkställighet meddela berörd resultatenhetschef.

Uppgifter som utförs under avlösning

Insatser som utförs under tiden för avlösningen är alltid knutna till den enskildes personliga omsorg. Har den enskilde ett biståndsbeslut om hemtjänst för personliga omsorgsinsatser t ex dusch, kan dessa utföras även av avlösaren.

Avgifter

För den som har hemtjänst och betalar enligt kommunens taxa (KF § 26, 2002) ingår avlösningen i avgiften.

För den som uteslutande vårdas av anhörig-/närståendevårdare betalas avlösningen enligt följande (SN § 137, 2003)

1-10 timmar per månad kostnadsfritt, från och med 11:e timman tas en timkostnad ut.

7.8 Trygghetslarm

Kan beviljas som bistånd för personer som är i behov av larm för att kunna känna trygghet i det ordinarie boendet. Sammanboende par ansöker om och kan beviljas var sitt larm.

8. Särskilt boende

Beslut om särskilt boende fattas av resultatenhetschefen för bistånds- och rehabenheten. Biståndshandläggarna förser resultatenhetschefen med erforderligt beslutsunderlag.

Föreliggande riktlinjer syftar till att vara en vägledning om vad som bedöms vara skälig levnadsnivå vid handläggningen av ärenden rörande särskilt boende.

8.1 Vad är en särskild boendeform?

I SoL 5 kap 5 och 7 §§ regleras socialnämndens skyldigheter att tillhandahålla särskilda boendeformer för äldre människor och för människor med funktionsnedsättning.

Den enskilde ska ha tillgång till en god vård och omsorg. Detta innebär bl a att kunna flytta till en särskild boendeform om den enskilde har betydande svårigheter att klara sitt vardagliga liv i det ordinära boendet. Betydande svårigheter innefattar hjälpinsatser med hög frekvens både dag- och nattetid. Kärtjänsten i det särskilda boendet är att ge den boende stöd för att klara vardagslivet. Det kan krävas insatser av såväl servicekaraktär som personlig omvårdnad för att tillgodose den boendes fysiska, psykiska och sociala behov.

Den som bor i en särskild boendeform omfattas av den kommunala hälso- och sjukvård som är en stödtjänst och tillhandahålles när den enskilde har behov därav.

8.2 Lagen och dess intentioner

Utgångspunkten är att den enskilde ska bo kvar i sitt eget hem även om behoven av tillsyn, vård och omsorg är omfattande. *Kvarboendepincipen* är en av de principer som är grundläggande för socialtjänstens inriktning.

Kvarboendepincipen har sitt ursprung i begreppet *normalisering*, det ordinära boendet, egna hemmet, ses som normalt. Socialtjänstlagens *närhetsprincip*, att människor skall få sina insatsbehov tillgodosedda i det egna hemmet, ligger också till grund för kvarboendepincipen. Målet är att människor ska bo kvar i det egna hemmet och problemen bör i första hand lösas i hemmiljön.

Ett särskilt boende är en insats enligt SoL 4 kap 1 §. Även om huvudinriktningen är att stärka den enskildes möjligheter att bo kvar hemma finns det förhållanden när en skäligen levnadsnivå bättre kan nås i särskilt boende.

Regeringens proposition (1996/97:124) anger att *"Om den av kommunen erbjudna insatsen tillgodoser biståndsbehovet, har den enskilde ingen rätt att få insatsen utformad på ett visst annat sätt."* När det gäller särskilt boende betyder detta att en ansökan alltid avser hela kommunen. Möjligheten att ansöka om plats/stå i kö till plats på ett visst särskilt boende saknas. Önskemål om detta kan finnas men den lagliga rätten att få behovet tillgodosett i just ett speciellt boende saknas. Det aktuella insatsbehovet avgör om ansökan bifalls eller avslås.

När det gäller parbogarantin se avsnitt 4—8.6 under rubriken parbogaranti/medboende.

8.3 Särskilt boende i Vara kommun

I Vara kommun benämns de särskilda boendeformerna som äldreboende, demensboende och gruppboende. Särskilt boende kan bli aktuellt när behovet av vård och omsorgsinsatser är mycket omfattande och insatser behöver ges flera gånger per dygn, både dag- och nattetid. Insatser såsom dagverksamhet, avlösning av anhörig, växelboende bör ha prövats.

När den enskildes omsorgs- och omvårdnadsbehov är så omfattande att de motsvarar kostnaden för en plats i särskilt boende (ca 130 timmar per månad) kan handläggaren överväga att erbjuda plats i särskild boendeform som alternativ till hemtjänst.

Finns det önskemål om att flytta från ett särskilt boende till ett annat lämnas ansökan om byte av boende till biståndshandläggare.

8.4 Ärendegång

Ansökan om särskilt boende skall handläggas på sedvanligt sätt. Notera att bedömningen skall ske under den enskildes vanliga, normala förhållanden. Det vill säga inte vid sjukhusvistelse. När biståndshandläggaren har gjort en utredning med bedömning och förslag till beslut tas ärendet upp med resultatenhetschefen för bistånds- och rehabenheten som fattar beslut. Ett korrekt beslut förutsätter att utredningen utgör ett fullödigt beslutsunderlag.

8.5 Bifall till ansökan om särskilt boende

När beslut om särskilt boende fattats skickar biståndshandläggarna ett skriftligt beslutsmeddelande per brev. Vid avslag bifogas besvärshänvisning.

Fördelning av boendeplatser

Biståndshandläggarna utgör en grupp som fördelar lediga platser i de särskilda boendeformerna och erbjuder den enskilde en boendeplats.

När det gäller särskilt boende tillgodoses önskemål om var den enskilde vill bo i möjligaste mån. Formellt gäller ansökan dock kommunen som helhet. Det är kommunen som är det avgränsade område inom vilket skyldigheten för kommunen finns att inrätta särskilda boendeformer. Alltså – den enskilde blir erbjuden en plats var som helst i kommunen.

Flyttning mellan särskilda boendeformer

Beslut om flyttning från äldreboende till demensboende fattas av demenssamordnare.

8.6 Parbogaranti/medboende

Båda har beslut om särskilt boende

Sedan juni 2006 gäller en parbogaranti (Socialtjänstförordningen 2 kap 2§) där förtydligas begreppet skälig levnadsnivå i de fall makar, sambor eller registrerade partner båda har behov av boende i särskild boendeform. Båda bör då beredas plats i samma boende, om de så begär. Socialnämnden har dock möjlighet att avgöra om de kan bo i samma rum eller inte.

Medboende, 4 kap 1c§ i SoL

Från och med 1 november 2012 har parbogarantin en ny innebörd i och med beslutet om betänkandet, *Rätten att få åldras tillsammans (SoU 2011/12, 21)* Regeringens ambition på sikt är att ge äldre möjlighet att kunna välja när det är dags att kunna flytta till ett anpassat boende. Äldre par som delat ett långt liv tillsammans eller varaktigt bott ihop under en tid ska enligt regeringens bedömning inte heller behöva flytta isär bara för att deras omsorgsbehov skiljer sig åt.

I SoL 4 kap 1c § fastställs parbogarantin, *Rätten att åldras tillsammans:*

”För den som har beviljats eller beviljas bistånd i form av boende i en sådan särskild boendeform som anses i 5 kap. 5§, ska det ingå i en skälig levnadsnivå att kunna sammanbo med make eller sambo.

Detta gäller under förutsättning att paret varaktigt ha sammanbott eller, om den ena parten redan bor i ett sådant boende, att paret dessförinnan varaktigt har sammanbott. Första stycket gäller oavsett om maken eller sambon har behov av boende i särskild boendeform (2013:421)”.

Allmänt

I lagen fastslås att i en skälig levnadsnivå för äldre makar och sambor som varaktigt bott ihop ingår att få sammanbo i ett särskilt boende även om endast en av parterna har behov av särskilt boende. I Vara kommun avser varaktigt minst 1 år.

Den person som flyttar med till ett särskilt boende utan att själv ha beviljats insatsen särskilt boende, benämns som medboende.

Bestämmelsen är endast avsedd att tillämpas i de situationer när enbart den ena personen bedömts ha rätt till särskilt boende.

Utgångspunkten för bedömningen vad som ska ingå i en skälig levnadsnivå enligt 4 kap. 1§ SoL, i det särskilda boendet, bör därför alltid vara den person som beviljats insatsen och vad den personen har för önskemål om make/sambos medboende.

Inriktningen ska vara att alltid söka efter individuella lösningar, t ex byte till en större lägenhet, för varje par som vill leva tillsammans, även om den ena parten t ex har en demenssjukdom eller en psykisk sjukdom. Det kan bli att handla om att kunna provbo.

Den som har beslut om särskilt boende har avtal med hyresvärden och betalar hyra.

Medboende betalar ingen hyra.

9. Övrigt

- **Kontaktperson.** Kontaktperson kan beviljas till den som bor i ordinärt boende eller i särskilt boende. Syftet med insatsen är att brukaren ska få en helt vanlig medmänsklig kontakt, en god förebild för vardagslivet och för att bryta social isolering. Omfattningen av insatsen följer rekommendationer från Sveriges Kommuner och Landsting i cirkulär 10:72.